

Horváth János ny. mk. ezredes:

EGY KÖNYV, AMELY TÖBB MINT EGY INTÉZMÉNY TÖRTÉNETE

M. Szabó Miklós: A Karikás Frigyes Katonai Kollégium története
1969–1991

A Zrínyi Kiadó sok éve példás figyelemmel követi a magyar katonai felsőoktatás történetét, minden lehetséges módon teret és megjelenési lehetőséget biztosítva a tárgyban. E tevékenysége eredményeként, akarva-akaratlanul, *egy könyvsorozat alakult ki*, amelynek eddig megjelent kötetei teljességgel felölelték a Magyar Néphadsereg (MN) és a Magyar Honvédség (MH) hazai tisztképző intézményeinek történetét a második világháborút követő időszakban. (A sorozat eddig megjelent köteteit a recenzió végén gyűjtöttük egy csokorba – *A szerk.*)

E könyveknek több lényeges sajátossága van. Talán a leglényegesebb, hogy valamennyi kötet szerzője vagy társszerzője M. Szabó Miklós ny. altábornagy, hadtörténész, akinek kutatási területe elsősorban a légierő története, s akit e kiemelkedő tevékenysége révén és e tevékenység elismeréseként a Magyar Tudományos Akadémia (MTA) rendes tagjává választottak. Ám, mivel oktatóként, vezetőként a hazai katonai felsőoktatás szinte minden szegmensét nem egyszerűen tudós történészként ismerte, de személyesen részese is volt az intézmények tevékenységének, akár kézenfekvőnek is tekinthetjük, hogy szívügyévé fogadta a területnek, kiemelten a második világháborút követő időszaknak a tudományos igényű feldolgozását.

Az egyetemi rangú tisztképző Zrínyi Miklós Katonai Akadémia (ZMKA), később Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem (ZMNE), továbbá a tisztképző iskolák, majd főiskolák (Kossuth Lajos Katonai Főiskola, Zalka Máté/Bolyai János Katonai Műszaki Főiskola, Kilián György Repülő Műszaki/Szolnoki Repülő-tiszti Főiskola) történetének megírásával úgy tűnt, hogy M. Szabó Miklós célját elérte, a „sorozat” teljes lett.

Valamilyen hiányérzet, mondjuk úgy, a tisztképzés (tisztii alapképzés és továbbképzés) történetének végiggondolása során, műveit számba véve, mégis maradhatott még a szerzőben, minthogy az MN és rövidebb ideig az MH részére tisztii alap- és továbbképzést külföldön is végeztek katonai tanintézetekben, valamint folyamatosan működött a tisztképzés ösztöndíjas formában a hazai polgári felsőoktatási intézményekben. Mivel több évtizeden át nagy számban vettek részt mind a hazai, mind pedig a külföldi intézményekben ebben a képzési formában magyar tisztek, hallgatók, akik ezáltal jelentős részét képezték a szaktisztii és parancsnoki utánpótlásnak, a szerző belátta: ez a terület semmiképp sem maradhat ki a tisztképzés történetéből. Ez a tisztképzési forma azonban, érthető módon, a fent említett művek írása során nem kerülhetett szóba. Ráadásul a Karikás Frigyes Katonai Kollégium (KFKK) – amelyhez egykoron tartozott a külföldi tisztii alapképzés, majd a továbbképzés is, valamint a hazai ösztöndíjas képzés – megszűnése után a jogutód a ZMKA lett, amelynek révén az egykori KFKK végzettjei számára a hazai *alma mater* a ZMKA (és jogutódja) lett.

Ez a közvetlen kapcsolat a ZMKA és a KFKK tevékenysége között több szakmai beszélgetést követően meggyőzte M. Szabó Miklóst arról, hogy úgy teheti teljessé a „sorozatot”, ha megírja a KFKK történetét is. Erre, az objektív szükségszerűség mellett, jó alkalmat kínált az intézmény megalakításának ötvenedik évfordulója is.

A gondolatot tett követte, amelynek eredményeként röviddel ezelőtt a Zrínyi Kiadó gondozásában, csendben, nagyobb lélegzetű könyvbemutató nélkül napvilágot látott *A Karikás Frigyes Katonai Kollégium története 1969–1991* című könyv.

A kötet felöleli a KFKK és tiszavirág-életű utódja (Katonai Kollégiumok Főigazgatósága – KKF) teljes élettartamát a megalakulástól a jogutóddal történő megszűnésig.

Mint a kötet lektora, a kezdetektől a nyomdába kerülésig, fejezetről fejezetre tudtam követni a születés folyamatát. Ezáltal volt szerencsém szinte állandó, igen gyümölcsöző munkakapcsolatban állni a szerzővel. Ez minden tekintetben nagyon előnyös volt, hiszen időhatékonyan tudtuk egyeztetni a már elkészült szöveget és a hozzáfűzött esetleges – elsősorban, mint a külföldi képzésben egykor részt vett hallgatónak, személyes tapasztalataimból adódó – lektori észrevételeket, így az utolsó fejezet, illetve az epilógus elkészültét követően gyakorlatilag lektorált változat állt rendelkezésünkre. Ez az együttműködési forma mindkettőnk számára hasznos és örömteli volt.

Szerkezetileg a mű rövid bevezetőből, hat fejezetből és ugyancsak rövid, személyes hangvételű „epilógusból” áll.

A bevezető ezúttal nem a hagyományos módon épül fel, mert a szerző csak arról a pontról tudott elindulni, ami „a történelem rostáján fennmaradt”. Ez más, hasonló súlyú szervezetekéhez képest igen csekély. Ennek részben az a magyarázata, hogy az intézmény átalakulása, megszűnése papíron ugyan mindig jogutódlással történt, ám sok dokumentum ugyanúgy, mint számos más felszámolt katonai szervezet esetén, nem mindig a legkörültekintőbb módon lett kezelve, átadva. Másrészt, az a képzési forma és intézményi struktúra, ami a KFKK 1969-es megalakulásától fogva működött, lényegében „okafogyottá” is vált, hiszen – legalábbis ami a külföldi, teljes idejű tisztképzést illeti – csaknem teljes egészében egyszer s mindenkorra megszűnt.

Az első fejezetben a szerző áttekintő összegzést ad a KFKK fennállásának valamivel több mint ötven éve alatt uralkodott kül- és belpolitikai viszonyokról, amelyek érthetően meghatározók voltak, de legalábbis szorosan hatottak a KFKK tevékenységére. Az öt évtized alatt a világban, és ennek következtében Magyarországon, óriási változások mentek végbe. A szerző a rá jellemző alaposággal, de terjedelmi mértékletességgel, széles spektrumú forrásanyag feldolgozásával kitűnően dolgozta fel a legfontosabb világpolitikai és magyar belpolitikai történéseket, amelynek következtében *e fejezet elolvasása önmagában alkalmas az olvasótáborhoz tartozó, az időszerzők iránt érdeklődő fiatalok rövid „történelmi utazására” és az idősebbek emlékezetének felfrissítésére.* Az egykor létezett két politikai rendszer és a két katonai tömb szembenállása, ahogy a szerző találóan nevezi, egyfajta „hullámvasút” jellegűen változott: hol az enyhülés, hol a szembenállás erősödött. E folyamatok közvetlen politikai és gazdasági hatást gyakoroltak mindkét világrendszer országaira, illetve azok hadseregeire. Ám míg a nyugati országok gazdasága elbírt a fegyverkezési verseny irdatlan terhét, addig a keleti blokk egyre nehezebben viselte az időnkénti szünetekkel ugyan, de erőltetett fegyverkezés gazdasági következményeit. A „verseny” eredménye a szocialista országok eladósodása, gazdasági ellehetetlenülése lett. Ez pedig kiváltotta a belső politikai feszültségek növekedését, ami elvetélt rendszerváltási kísérleteken (Csehszlovákia, Lengyelország) keresztül végül is elvezetett a Szovjetunió és a teljes szocialista világrendszer összeomlásához, így a magyarországi rendszerváltáshoz is.

A második fejezetben a KFKK fennállása alatt a MN-t (MH-t) jellemző viszonyok összefoglalása, elemzése történik meg. A szerző az első fejezethez hasonlóan ismét csak lényegre törően foglalja össze a legfontosabb történéseket, bár ezúttal némileg szabadabban bánik a terjedelmi korlátokkal. Ez érthető is, hiszen a hazai belpolitikai és a nemzetközi gazdasági, politikai viszonyok meghatározták azokat a körülményeket, amelyek között a MN működni kényszerült. A hatvanas években erőltetett ütemű fejlesztés zajlott a hadseregben. E fejlesztés keretében mind a szárazföldi csapatok, mind a légvédelmi és repülőcsapatok új fegyverrendszereket állítottak hadrendbe. Külön, közvetlen nyomatókat adtak ennek a folyamatnak a prágai tavasz eseményei. Csehszlovákia katonai megszállása során a szovjet katonai vezetés egy sor együttműködési, fegyverzeti és haditechnikai hiányosságot tárt fel a „testvéri segítséget nyújtó” országok csapatai tekintetében. Ezen anomáliák mielőbbi megszüntetésének igénye az akkori szovjet politikai vezetést arra sarkallta, hogy szövetségeseiktől mindinkább erőltetett haderőfejlesztést várjanak el, sőt követeljenek meg. Ezekre a követelésekre különböző módon a Varsói Szerződés (VSZ) valamennyi tagállama, így Magyarország is reagált gazdasági fejlettsége és politikai elkötelezettsége függvényében. Ez a fejezet önállóan is alkalmas a haderő működését jellemző viszonyok, valamint a haderő alakulását befolyásoló események áttekintésére az adott időszakban.

Az erőltetett haderőfejlesztés, a hadrendbe állítandó korszerű fegyverzet alkalmazása, üzemeltetése és javítása „technikához értő, katonailag jól képzett szakemberek tömeges képzését” igényelte – emelte ki a szerző a vonatkozó miniszteri parancsból. Ez természetesen egyre több, csak a polgári felsőfokú intézményekben megszerezhető képzettségű tisztet igényelt. Emellett, minthogy gyakorlatilag az összes korszerű technikai eszköz szovjet gyártmányú volt, a szakemberképzés kiemelt terepévé vált a Szovjetunió is, illetve annak katonai felsőoktatási intézményei. Ennek alapján 1969-ben a hazai egyetemeken, főiskolákon folyó honvédségi ösztöndíjas képzés folytatása mellett, a megnövekedett igények kielégítése érdekében, jelentősen növelték a beiskolázási létszámokat a Szovjetunió különböző katonai felsőoktatási intézményeibe. A korábbi beiskolázási létszámok megnövelése mellett minőségi változás is beállt. Immáron nem csak kis létszámú tiszti csoportokat iskolázott be a Honvédelmi Minisztérium (HM), illetve az MN külföldi képzésre, hanem nagyobb létszámú, hallgatói jogállású fiatalokat is, közvetlenül az érettségi vizsgát követően. Ez gyökeresen új képzési modell létrejöttét eredményezte: a magyar tisztek külföldi továbbképzése mellett *megkezdődött a magyar hallgatók (leendő tisztek) külföldön történő tiszti alapképzése is.* Ekkor a hazai polgári felsőoktatási intézményekben folytatott ösztöndíjas képzést, valamint a külföldi katonahallgatók magyarországi képzésének felügyeletét, továbbá a külföldön folyó katonai szakemberképzés hazai támogatását, szervezését, működtetését is összefogó tevékenység ellátását egy önálló katonai szervezetre bízták, az *1969. március 25-én megalakult Karikás Frigyes Katonai Kollégiumra.*

A hatvanas években megkezdett haderőfejlesztési folyamat a népgazdaság teljesítőképessége és a haderő egyre növekvő szükségletei között feszülő ellentmondások következtében időről időre megtorpant. A katonai felső vezetés Magyarországon sokkal inkább, mint más szocialista országban, tekintettel volt az ország gazdasági lehetőségeire, és gyakran élt a fejlesztések „átütemezésének” fegyverével, így próbálva meg „lavírozni” a szovjet katonai vezetés fegyverkezést erőltető nyomása és a magyar pártvezetés életszínvonal-politikája között. A képzés tervezhetőségére persze nem volt jótékony hatása ennek a meg-megtorpánásnak, hiszen mind a fegyverzet, mind a technikai eszközök beszerzése, hadrendbe állítása meghatározott ütemezéssel, idő- és humán erőforrás-igénnyel bírt. Maga a szakemberképzés is egy többéves folyamat volt, amelyet így nem volt egyszerű összehangolni a mindenkor, aktuális

szükségletekkel. Ez a belső ellentmondás – „megfejelve” az ország teherbíró képességének az első fejezetben kifejtett okok miatti csökkenésével – egyre többször vezetett oda, hogy az előre betervezett fegyverzeti-technikai fejlesztések részben, vagy teljesen elmaradtak, miközben az alkalmazásukra, üzemben tartásukra, javításukra beiskolázott szakemberek még a tanulmányaikat folytatták. És fordítva: a hadseregben, ahogy a társadalomban a nyolcvanas évektől egyre inkább növekvő feszültségek olyan jelentős személyi kiáramláshoz vezettek, ami időnként óriási létszámhiányok megjelenésében öltött testet. Ezt a hazai tisztképzésben is csak radikális változtatásokkal tudta a katonai vezetés kompenzálni. (Emlékezzünk a paranccsal háromévesre csökkentett, majd ismét négyévesre visszaállított katonai főiskolai képzésre.) A külföldi intézmények képzési ideje fölött azonban nem volt rendelkezési jogotványa a magyar katonai vezetésnek, így egyre nagyobb szakadék keletkezett a beiskolázott létszám, a beiskolázási szakok és a haderő aktuális létszám- és szakmai igényei között. Ez a spirál, az akkori társadalmi rendszert feszítő politikai-gazdasági gondok akuttá válásával, egyre nehezebben kezelhetővé vált. A rendszerváltás bekövetkezésekor pedig egyszerűen nem volt tovább fenntartható. Így azután 1990-től a rendszerváltás hatására mind a külföldi – elsősorban a Szovjetunióban (hiszen ekkorra már Lengyelországban és Csehszlovákiában is folyt tisztképzés) folytatott – tisztképzés, mind pedig a hadsereg fegyverzeti korszerűsítési folyamata, amely a Szovjetunióban gyártott fegyverek beszerzésére alapult, gyökeresen megváltozott, nem egyszer folytathatatlaná vált. Kormánydöntéssel megkezdődött a Magyar Néphadsereg Magyar Honvédséggé való alakítása, átszervezése. *Ennek következtében az 1990-ben Katonai Kollégiumok Főigazgatóságává átnevezett (egykori Karikás Frigyes Katonai Kollégium) tevékenysége a külföldi képzés tekintetében már csak arra korlátozódott, hogy az 1990-ben még tanulmányaikat külföldön folytató hallgatókat hazahozza, gondjaikat a lehető legméltányosabban megoldja (ez sajnos nem mindig sikerült), és az akkor még Zalka Máté, később Bolyai János Katonai Műszaki Főiskola Felsőoktatási Tagozatává mint jogutóddá alakulással befejezze tevékenységét. Ez 1991-ben meg is történt.*

A szerző mindkét fejezetben gazdag illusztrációt, fényképeket, grafikonokat alkalmazott mondanója szemléltetése érdekében. Ezzel az eszközzel a száraznak tűnő, de nélkülözhetetlen ismeretek befogadását jelentősen megkönnyítette, „olvasóbarátabbá” tette a kötet egyébként elmélyültebb olvasást igénylő részét is.

A kötet utolsó négy fejezete, amit az áttekinthetőség érdekében a szerző a nyolcvanas évek végéig meghatározó jelentőséggel bíró öt éves tervekkel behatárolható ciklusokba szerkesztett, mutatja be a KFKK működését. Megtalálható itt mindaz, ami a lényege volt ennek az intézménynek, ahogyan az „alárendeltségében” tanuló hallgatók élték mindennapi életüket a hazai és külföldi környezetben, és ahogyan ezt a tevékenységet segítették itthon és itthonról a KFKK munkatársai.

Mind a négy fejezet szerkezetileg azonosan épül fel, hiszen igazából egyetlen folyamatot írnak le. Az olvasó megismerheti belőlük a KFKK szervezeti felépítését, annak változásait a feladatok változásának függvényében. A szerző a rendelkezésre álló levéltári és irattári anyagok pontatlanságai okán gyakran igen komoly erőfeszítést igénylő, a tudományosság követelményeinek is megfelelő feldolgozás, elemzés alapján mutatja be a KFKK tevékenységének teljes spektrumát. Mint láthatjuk, az intézmény igen kis létszámú állandó állománnyal működött mind a fő tevékenysége végzése, mind pedig az azt biztosító szervezetek tekintetében. Ha ehhez hozzávesszük azt, hogy a szervezeti változásokat nem mindig az alaptevékenység javításának igénye motiválta, valamint az intézmény egészségének szolgálati alárendeltségében mutatkozó anomáliákat is, megállapíthatjuk, hogy gyakran nem voltak irigylésre méltó helyzetben az állandó állomány tagjai.

A könyvből megtudhatjuk, hogy az intézmény alaptevékenysége igen szerteágazó volt. Alapvetően két terület, a felsőoktatásban folyó képzésekkel kapcsolatos és a középiskolai kollégiumi tevékenységgel kapcsolatos feladatok végzése tartozott ebbe a körbe. A felsőoktatási tevékenység két nagy részre bontható: a hazai felsőoktatási intézményekben folyó képzésre, ezen belül a magyar honvédségi ösztöndíjas hallgatók, illetve az állami ösztöndíjjal Magyarországon tanuló külföldi hallgatók tanulmányainak felügyeletével kapcsolatos feladatokra, illetve a külföldi katonai tanintézetekben tanuló hallgatókkal, később, a hetvenes évek közepétől tisztekkel is kapcsolatos feladatok végzésére.

A középiskolai kollégiumi feladatok körébe elsősorban a kollégisták (többségében a vidéken szolgálatot teljesítő hivatásos tisztek, tiszthelyettesek Budapesten tanuló gyermekei) elhelyezési feltételeinek biztosítása, a közösségi nevelés céljainak teljesítése és kulturális tevékenységük megszervezése tartozott.

A hazai felsőoktatási intézményeken folyó képzéssel összefüggő feladatok – például a hazai egyetemekkel, illetve karokkal, főiskolákkal történő folyamatos kapcsolattartás – részben „átfedődtek”, függetlenül attól, hogy Magyarországon tanuló külföldi tisztekkel, hallgatókkal, vagy magyar ösztöndíjas képzésben részt vevő tisztekkel, hallgatókkal voltak kapcsolatosak. A magyar ösztöndíjasokkal és a külföldi intézményekben tanulókkal összefüggő feladatok között is lényeges azonosságok mutatkoztak.

Legjellemzőbb és legmeghatározóbb jelentőségű közülük a III. évfolyamot sikeresen befejezett civil hallgatók és a külföldre készülő katonahallgatók alapkiképzése volt, s e feladatot a KFKK hivatásos állományú tagjai tervezték, szervezték meg és hajtották végre, ráadásul az ezzel kapcsolatos anyagi-technikai jellegű feladatok (a hallgatók felszereléssel, ruházattal való ellátása stb.) is az intézményre hárultak. A KFKK, mint minden katonai szervezet, a parancsnok által jóváhagyott éves feladatterv alapján működött, amelyben felsőoktatási intézményenként, illetve szakonként megjelenítették az előjárók által meghatározott beiskolázási keretszámokat, valamint a feladatok végrehajtásának időrendjét. Az éves feladatok végrehajtását állománygyűlésen értékelte a mindenkori parancsnok, és írásban számolt be a tapasztalatokról az előjáró szerveknek. *A szerző, nagy tapasztalatát felhasználva, optimális mértékben hivatkozik a könyvben a napi élettel összefüggő ügyekre (illetményemelések, jutalmazások stb.) éppúgy, mint a legfontosabb, a beiskolázást, a tanévek befejezését, a tanulmányi követelmények teljesítését, az alapkiképzések végrehajtását meghatározó, illetve a végzősök avatását érintő kollégium-parancsnoki parancsokra, így közvetlenül kirajzolódik az olvasók előtt az intézmény működésének egésze.* Képet kaphatunk a hallgatók tanulmányi előmeneteléről éppúgy, mint a fegyelmi helyzetükről, valamint az intézmény működésének eredményeiről, hiányosságairól. Az olyan, látszólag nem elsőrendű fontosságú adatok, mint a fizetésemelések, jutalmak, ösztöndíjak összegszerű megjelenítése időnként a korábban született olvasókban mosolyogtató emléket, az ifjabbakban pedig értetetlen csodálkozást vált ki, egyszerűen színesíti az olvasmányt.

A valaha a kollégium égisze alatt zajlott képzésben részt vevők számára azonban igazából azok a nagy pontosságú adatok a legérdekesebbek, legfontosabbak, amelyeket a szerző nagy precizitással, gondossággal állított össze szinte minden évfolyam tekintetében, hiánytalanul. Ezeket olvasva a fent említett egykori hallgatók „elmazsolázhatnak” saját évfolyamukról éppúgy, mint más évfolyamokról. Megtudhatják, hogy előttük, utánuk mely intézményekben, hányan folytattak tanulmányokat, milyen szakokon, milyen eredményességgel. Nagyon fontos, hogy minden évfolyamra kiterjedően név szerint jeleníti meg a szerző a parancsokban fellelhető kiválóan végzetteket, illetve a főhadnagyként avatottakat. Noha teljes névsor a kiválóakról kiemelten, összegezetten nem is szerepel a könyvben, de kiböngészhető, mintegy érdekes játék a nosztalgia hullámain.

Sajnos a fennmaradt dokumentumok elég nagy számban tartalmaztak elírásokat, pontatlanságokat, amelyek döntő többségét más dokumentumokkal összevetve ki lehetett küszöbölni, de teljesen kizárni nem lehetett. Így az egyes szovjet katonai felsőoktatási intézmények megnevezésének pontossága sokszor hagyott kívánnivalót maga után, időnként ugyanazt az oktatási intézményt, egymást követő években, a parancsokban más-más néven említették, egy parancson belül elírták ugyanazon személyek rendfokozatait stb. A szerzőtől nem kis türelmet és állhatatosságot igényelt az említett hiányosságok lehető legteljesebb mértékben történő kiküszöbölése. Ebben, amint ő maga több helyütt is köszönettel megemlíti, nagy segítségére voltak az egykor kint végzettek.

A KFKK történetének előrehaladtával, különösen a nyolcvanas évek vége közeledtével a kiemelkedő sikerek közé egyre több gond is vegyült. A szerző érzékenyen reagált ezekre a jelenségekre is. Ma már nehezen elképzelhető, de bizony a nyolcvanas évek vége felé a Szovjetunió egyes városaiban amúgy sem igazán kiemelkedő színvonalú ellátás drasztikusan romlott, amit megérezett a hallgatók közvetlen, intézményen belüli ellátása, sőt időnként nagy nehézségekbe ütközött bizonyos gyakorlati feladatok végrehajtása is, különösen, ha gépjárműmozgáshoz volt kötve. A kint tanulók mindezek ellenére becsülettel végezték tanulmányaikat, és szerencsére mindössze egyetlenegyszer fordult elő, hogy hallgatói csoportparancsnok azzal a kéréssel fordult a hazai elöljárókhöz: engedélyezzék a szovjetekkel egyeztetett módon a képzés felgyorsítását annak érdekében, hogy mielőbb kikerüljenek az áldatlan körülmények közül. A szerző érzékenységet bizonyítja, hogy ezt a levelet teljes terjedelemben beillesztette a könyvbe.

Legrosszabbul azonban mégsem ez az évfolyam járt, hanem az, melynek tagjai 1990 nyaráig nem tudták maradéktalanul teljesíteni a tanulmányi programot, így oklevél nélkül, különböző számú befejezett félévvel a hátuk mögött kellett hazatérniük. Az ekkor már Katonai Kollégiumok Főigazgatósága néven szereplő KFKK jogutód vezetése a HM illetékeseivel, a polgári és katonai felsőoktatási intézmények bevonásával igyekezett mindent megtenni sorsuk rendezésére, de ez sajnos nem minden esetben sikerült kölcsönös meglepedésre, így nem kevesen kényszerültek elhagyni a katonai pályát. Sorsukat nagy empátiával kezeli a szerző, és megállapítja, hogy mindazok, akik a teljes képzés után tértek haza, mindvégig és sokan még a mai napig aktívan szolgálják hazájukat.

A KFKK működésének szentelt négy fejezet a nagyon értékes adatokon túl még egy igen fontos többletet ad az olvasónak. Ez nem más, mint a külföldön tanulók életét, mindennapjait, kiképzésüknek pillanatait megörökítő, szöveghez illesztett gazdag képanyag és más illusztrációk. Érthető, hogy sokak számára személyesen is sokat jelentenek ezek a képek, de úgy vélem, hogy minden olvasó számára élvezetesebbé teszik a könyvet, amely így nem csak olvasmányos nyelvezete révén okoz örömet annak, aki kézbe veszi. A kötet ezen részének olvasmányosságát tovább növeli, hogy a szerző az egykori beiskolázottakról sok esetben jelzi, hogy mára kivé is vált az egykori „egycsík”, frissen bevonult hallgató. Persze ez egyben a képzésben részt vettek sikerességét is illusztrálja, továbbá személyesebbé, meghittebbé teszi az olvasmányt.

A könyv befejező gondolatait epilógusszerű, személyes érzelmeket sem titkoló gondolatokkal zárja a szerző. A mór megtette kötelességét, a mór mehet című zárófejezet önmagában is egy olyan megbecsülést kifejező része a könyvnek, amely eddig egyetlen írásos műben, még kevésbé könyvben nem jelent meg. Ezek a sorok és gondolatok méltó módon emlékeznek meg az immáron múlt időben létező intézményről, képzési formáról és mindenekelőtt a benne részt vett katonákról, tisztokról és hallgatókról egyaránt.

A könyvet a tartalomjegyzék mellett egy nagyon tartalmas név- és helynévmutató zárja, ami módfelett megkönnyíti az érdeklődők számára a keresést a kötetben.

E könyvismertető záró gondolataiként először arról szeretnék írni, hogy kinek ajánlom e munkát elolvasásra. Mindenkinek, akit a katonai felsőoktatás, tisztképzés története, illetve annak ez a szegmense érdekel, de mindenekelőtt és elsősorban minden egykori KFKK hallgatónak. Úgy gondolom, hogy ez a kötet semmiképpen nem hiányozhat a könyvespolcukról. *A könyv abszolút hiánypótló, semmilyen másik tudományos igényű publikáció még nem foglalkozott a témával.*

Végezetül arról, hogy miért érzem ezt a könyvet többnek, mint intézménytörténetnek. Nos, azért, mert a KFKK objektív, tudományos igényű bemutatásán túl méltó módon megőrzi azoknak az emléket, akik részesei voltak az embert próbáló, de egy életre meghatározó alapokat adó tiszti alapképzésnek külföldön, és évtizedeken át szolgálták, szolgálják hazájukat.

M. Szabó Miklós: *A Karikás Frigyes Katonai Kollégium története 1969–1991.*
Zrínyi Kiadó, 2019, 228 oldal

A sorozatban eddig megjelent kötetek:

M. Szabó Miklós: *A magyar katonai felsőoktatás története 1947–1958.* Zrínyi Kiadó, 2004, 271 oldal

M. Szabó Miklós: *A Zrínyi Miklós Katonai Akadémia története 1955–1960.* Zrínyi Kiadó, 2007, 252 oldal

M. Szabó Miklós: *A Zrínyi Miklós Katonai Akadémia története 1961–1969.* Zrínyi Kiadó, 2008, 456 oldal

M. Szabó Miklós: *A Zrínyi Miklós Katonai Akadémia története 1970–1979.* Zrínyi Kiadó, 2008, 456 oldal

M. Szabó Miklós: *A Zrínyi Miklós Katonai Akadémia története 1980–1989.* Zrínyi Média Nonprofit Kft., 2011, 275 oldal

M. Szabó Miklós – Oroszi Antal: *A Zrínyi Miklós Katonai Akadémia története 1990–1996.* Zrínyi Kiadó, 2012, 269 oldal

M. Szabó Miklós: *Volt egyszer egy egyetem 1996–2007 – Rektor a tűzvonalban.* Zrínyi Kiadó, 2014, 338 oldal

Fekete István – M. Szabó Miklós: *A katonai repülőszakember-képzés Szolnokon 1967–1996.* Zrínyi Kiadó, 2017, 196 oldal

Fekete László – M. Szabó Miklós: *A Katonai Műszaki Főiskola története 1967–1999.* Zrínyi Kiadó, 2017, 372 oldal

M. Szabó Miklós: *A Kossuth Lajos Katonai Főiskola története 1967–1996.* Zrínyi Kiadó, 2017, 320 oldal